

פרס הרב קוק

לספרות תורנית מקורית
ולספרות מחקר וספרי עזר תורניים

ע"ש הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

נולד בגריווא שבלטביה, בט"ז באלול, התרכ"ה (1865) לאמו, פערל זלטה ולאביו, הרב שלמה זלמן, מצאצאי הגאון, ר' מרדכי יפה בעל ה"לבושים". עד בר המצווה למד בבית אביו, שהיה שד"ר ישיבת עץ חיים שבירושלים ונהג לדבר בשבתות בלשון הקודש. נוסף על יראת שמים והחיבה לתורה, ספג גם את הזיקה לארץ ישראל ולשפה העברית עוד בילדותו. אחר כך למד תורה במקומות כמו: לוצין (מפי הרב ר' אליעזר דון-יחיא והרב ר' יעקב רבינוביץ' בן ר' מרדכי גימפל), סמורגון, וולוז'ין (מפי הנצי"ב והגאון הרב חיים סולובייצ'יק). התפרסם בתור "עילוי" ושקד על לימודיו 18 שעות ביממה. בתוך כך גם השתלם בהלכה ובאגדה, במוסר ובמחקר, ואחר כך אף בקבלה. בדרכי הלימוד והמחשבה הדתית הושפע מאביו, מרבותיו הנ"ל, מן הגאון, הרב ראובן הלוי מדווינסק ומחותנו, הרב אליהו דוד רבינוביץ' תאומים (האדר"ת).

למען אחדות האומה

הגר"א). בתרנ"ה (1895) הוזמן לכיסא הרבנות בבויסק שבלטביה, ובה פרסם דברי תורה בהלכה בקובץ "תורה מציון" שיצא בירושלים. כמו כן פרסם מאמרים ספרותיים בירחון הרבני "הפלוס", ובהם "תעודת ישראל ולאומיותו", "עצות מרחוק" ו"אפיקים בנגב" לביסוס הרעיון הלאומי על תורת ישראל ובירור השקפת עולמה במאמריו אלה יצר הרב קוק את הבסיס האידיאולוגי לתוכנית "המזרחי" שנוסדה מאוחר יותר בתרס"ב (1902) בליטא.

מגיל צעיר פרסם הרב קוק מאמרים וחיבורים בענייני תורה וציבור למען אחדות האומה בדרך הקודש. בשנת תרמ"ח (1888) הוציא קובץ בשם "עטור סופרים" ונבחר לרב בעיירה זיימל שבליטא. בתרנ"א (1891) הוציא בעילום שם ספר קטן בשם "חבש-פאר" לחיבוב מצוות התפילין ולחיזוק קיומה, ואף ערך למטרה זו מסעי תעמולה ותוכחה בקהילות רבות. כמו כן, הרבה בתקופה הזאת לרשום בכתב חידושי תורה בהלכה, באגדה ובקבלה (בבירור ההלכה דרך הפשט עפ"י שיטת

לקהילת יפו

נוסף על כך שקד בפועל על קידום היישוב ועל חיזוק תוצרתו ותעשייתו. כמו כן המריץ במכתביו את יהודי חו"ל לקנות קרקעות בארץ ישראל וגם עזר להם בכך: בעצה, בהמלצה ובעידוד העולים בעלי יוזמה להתגבר על קשיי ההסתגלות.

בתרס"ז (1907) פרסם ספר הלכה ושמו "עץ הדר" מתוך מטרה לטפח את אתרוגי ארצנו. בעת הפולמוס בדבר שמיטה בתר"ע (1910), פרסם את הספר "שבת הארץ" על הלכות שמיטה, ובו ביסס את ההיתר לעבודת האדמה בשנת שמיטה, כדי שהיישוב החקלאי יוכל להתקיים. הספר עורר מחלוקת קשה והמחמירים התקיפו אותו, אף כי בדרך כלל היה הרב קוק מכובד מאוד ומקובל על כל הציבור היהודי בארץ, גם החרדי וגם על גדולי הרבנים, ונחשב צדיק וחסיד.

בשנת תרס"ג (1903) הוזמן הרב קוק לקבל את כיסא הרבנות בקהילת יפו ובמושבות. גאוני ירושלים, הר"ש סלנט והאדר"ת הודיעו אז, כי "כל בית ישראל סומכים עליו בהוראות ההלכות התלויות בארץ". בכ"ח באייר תרס"ד (1904) עלה ארצה והחל לכהן בתפקיד. כאן התמסר לשירות בניין היישוב ולחיזוקו ברוח ובחומר; מצד אחד השתדל להשפיע על הדור החדש, שישאב את ההשראה לבניין הארץ ממקור הקדושה של נצח ישראל ויתנהג לפיה, ומן הצד האחר שימש סנגור לבוני הארץ כלפי מקטרגים קנאים והשתדל למשוך את הציבור החרדי והרבנים לעזרה ולהשתתפות פעילה בבניין הארץ. בתקופת רבנותו ביפו המשיך בעבודה ספרותית, בבירור ההלכה ובמחשבה הישראלית, בפרסום ספריו "עקבי הצאן" ומאמריו בקבצים "הניר", "תחכמוני", "התרבות הישראלית", "החבצלת" ו"העולם".

שירות לציבור

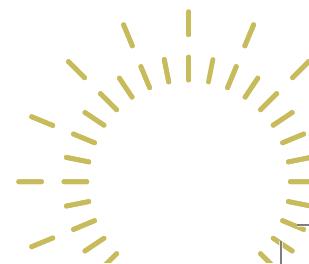
בקיץ תרע"ד (1914) הוזמן לוועידה העולמית של אגודת ישראל, שעמדה להתכנס בפרנקפורט-דמיין. הרב קוק נסע לשם מתוך כוונה למשוך את החרדים להשתתף השתתפות פעילה בבניין הארץ, כדי שיוכלו להשפיע על המפעל ברוח התורה. בהגיעו לברלין פרצה מלחמת העולם הראשונה והוא יצא לשוויץ הניטרלית. שנתיים ישב בעיר סנט-גאלן, ושם הרבה להעלות על הכתב הגיונות קודש בשאלות החיים של הציבור והיחיד.

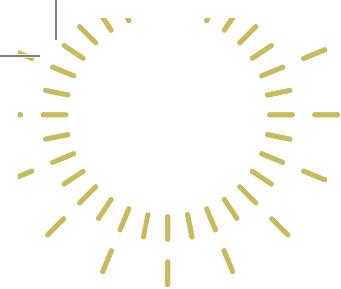
גם בעבודתו היום-יומית, בתפקידו הרשמי, נתן שירותים רבי ערך לציבור בתור שופט, שכן בתקופה הזאת נזקקו היהודים בארץ, ברובם הגדול, לדיני ישראל, והרב נקרא לשפוט בסכסוכים שונים בתחומי כלכלה מרובים וענפים, יותר משנדרש לכך בקהילות מתוקנות בגולה. כמו כן הוטל עליו להורות הלכה למעשה ולהתקין תקנות במצוות התלויות בארץ ובסדרי ציבור והנהגת היישוב, ובתוך כך להמשיך בהרבצת תורה בקיבוץ של לומדי תורה שריכוז סביבו.

דגל ירושלים

בתרע"ט (1919) הוזמן לשמש רב ראשי של עדת האשכנזים הפרושים בירושלים. בג' באלול באותה שנה חזר ארצה ופתח בפעולה למען הקמת סמכות דתית עליונה, מעין חידוש הסנהדרין בגבולות האפשר. כשהוגשמה דרישתו - על אף התנגדות חוגים מסוימים לעצם ריכוז הסמכות הדתית - נבחר בחודש אב תרפ"א (1921) לנשיא האשכנזי של הרבנות הראשית לארץ ישראל, שנוסדה אז וקיבלה סמכות חוקית ומשפטית מסוימת.

בתרע"ו (1916) הוזמן לכהן ברבנות בקהילת מחזיקי הדת בלונדון והסכים לכך בתנאי שיהיה רשאי לעזוב את קהילתו בלונדון, ברגע שיוכל לשוב ארצה. בהגיעו לשם החלה הפעולה המדינית הגדולה, שהביאה לידי פרסום הצהרת בלפור. בתקופה זו הפעיל הרב קוק את השפעתו למניעת שילוח היהודים יוצאי רוסיה חזרה לרוסיה. השפעתו הורגשה גם בהכרעה נגד הפרעות של המתבוללים, שהתנגדו להכרת היהודים על פי הצהרת בלפור בתור עם בעל דרישות וזכויות מדיניות מיוחדות. משניתנה הצהרת בלפור, שהרב קוק ראה בה "אתחלתא דגאולה", ייסד הסתדרות ושמה "דגל ירושלים" ופעל להרחבת מסגרתה הארגונית במטרה לבסס את הקמת "הבית הלאומי" על יסוד הקדושה.

ישיבה מרכזית עולמית

בייחוד להעלאת רבנים ובני-תורה מרוסיה הסובייטית וסייע לביסוס קיומם בארץ. תמך בהסתדרות הציונית, ב"מזרחי", ובקרנות הלאומיות, מתוך דרישה והשפעה מתמדת להוקרת קודשי האומה להלכה ולמעשה. השתתף במסע תעמולה באמריקה בתרפ"ד-תרפ"ה למען מוסדות התורה והיישוב הישן ולמען הישיבות שבגולה. נסע לביקורי הדרכה ביישובים חקלאיים בארץ ועוד.

בתקופת כהונתו בתור הרב הראשי לארץ ישראל הגדיל לעשות בכל ענפי הפעולה שבתפקידו; ייסד את ישיבת מרכז הרב בירושלים, ישיבה מרכזית עולמית והדריך את חניכיה בלימוד תורה, בבירור הלכה ובמדע האמונה. נוסף על כך פעל הרב קוק למען חיזוק היישוב, לארגון הקהילות והרבנות ולמען בניין הארץ. השיב מאות תשובות על שאלות הלכה, שנשלחו אליו מארצות רבות, פעל למען עליית היהודים המשתייכים ליהדות התורנית,

בתוקף ובגאון

למרות משרתו הרמה חי הרב קוק בתנאים חומריים קשים, ונתן מכספו לעזרת נצרכים, אף למעלה מיכולתו. נמנה עם הראשונים, שקיבלו אזרחות כבוד של העיר תל-אביב-יפו. יצירתו הספרותית המקיפה-בהלכה ובאגדה, בשירה ובמחשבה כוללת ספרים רבים, חוץ ממאמרים תורניים ועיוניים בעיתונים ובקבצים שונים. כתביו הופיעו בהוצאת מוסד הרב קוק, שהוקם לזכרו אחרי פטירתו. הרב קוק נפטר לאחר מחלה ממושכת, ביום ג' אלול תרצ"ה (1935), בירושלים.

הרב קוק עמד בתוקף ובגאון על משמר ענייני עם ישראל מול הממשלה ופקידיה, ובייחוד לפני ועדת החקירה, שבאה אחרי פרעות תרפ"ט ולפני הוועדה הבין-לאומית בעניין הכותל המערבי. בפרעות תרפ"ט דרש בתוקף ממנהל ענייני הממשלה, שידכא בכוח את המהומות, ובראותו שהוא נתקל באוזניים אטומות, הזעיק את דעת הקהל בחוץ-לארץ.